

شناختنامه

سرشناسه: آقاجان پور، احمد

عنوان: زیست‌شناسی دهم (دوره دوم متوسطه)

مشخصات نشر: تهران، شرکت انتشارات کلاغ سپید

مشخصات ظاهري: ۳۶۸ ص، مصور (رنگی)

فروش: مجموعه کتاب‌های ۴۰ قدم

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۹۹۲۱-۱-۹

نوبت چاپ: اول

قیمت: ۴۹۰۰۰ تومان

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبای مختصر

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۵۰۵۸۷۹۷

ناشر: شرکت انتشارات کلاغ سپید

رئیس هیأت مدیره: مهندس ابوالفضل جوکار

معاونت علمی: مهندس محمد جوکار

مدیران، اُلف: محمد صحت‌کار، امیرزندی

عنوان کتاب: ۴۰ قدم زیست‌شناسی دهم

مؤلف: احمد آ. جار پور

ویراستاران - مبنی: بکرزاiale، حصیلی، دکتر فاطمه همتی، دکتر فاطمه وحیدی، دکتر حنانه تشکری، صمد معین آزاد

ویراستاران فنی: بـطـمـهـتـخـارـ، فـرـ، فـرـحـنـازـعـبـاسـيـ، كـبـرـيـمـهـدـيـخـانـيـ، اـبـوـالـفـضـلـحـاجـيـحـيدـرـ

نظارت بر امور هنری: جاد، اهی خانی

گرافیک: فاطمه قرقانیان

گرافیک جلد: منصور سماواتی

نظرارت بر امور فنی: سامان شاهین پر، عطاء الله حمدى

سپریست واحد فنی: کبری عربی

صفحه‌آرایی: فاطمه اسودی، لیلا نعمت‌پور، اکرم ندم، وحیده دمیرچی، سمية فرید

رسم: فاطمه مردانی سرور، نوشین علوی پویا

چاپ و صحافی: گاج

مدیر چاپ: علی مزرعی

نوبت چاپ: اول (۱۳۹۷)

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۹۰۰۰ تومان

تلفن: ۰۲۱ - ۶۴۲۰

صندوق پستی: ۳۷۷ - ۱۳۱۴۵

دفتر مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، بین چهارراه ولی‌عصر(عج) و فلسطین - شماره ۹۱۹

مقدمه مدیر تأییف

کتابی که در دست دارید یک کتاب از مجموعه کتاب‌های آموزش جامع و ریزطبقه‌بندی شده دروس دوره دوم متوسطه با عنوان «مجموعه کتاب‌های ۴۰ قدم» است. این کتاب‌ها پاسخی کامل به نیاز دانش‌آموزان و آموزگاران، برای دسترسی به کتاب‌های کمک آموزشی جدید در راستای تغییرات نظام تحصیلی کشور در سال‌های اخیر هستند که مستولیت طراحی و اجرای آن‌ها با هدایت و راهنمایی‌های مهندس ابوالفضل جوکار مدیریت محترم انتشارات بین‌المللی گاج، بر عهده این واحد قرار گرفته است. ویزگی بی‌نظیر این مجموعه کتاب‌ها، ساختار منظم و هدفمند آن‌ها بر مبنای آموزش ریزطبقه‌بندی شده تمام مطالب و نکات کتاب‌های درسی و توجه به نیازهای آموزش تمام سطوح دانش‌آموزی در کل مداریس کشور است.

مولفین کتاب‌های ۴۰ قدم بر اساس چهارچوب‌های تعریف شده و با الگو قراردادن کتاب‌های درسی جدید، هر کتاب را در قالب چهل بخش آموزشی شامل درسنامه‌های کامل و مفهومی، مثال‌های تشریحی در متن درسنامه و مثال‌های چهارگینه‌ای در پایان هر قدم، به طور کامل و حرفه‌ای طبقه‌بندی کرده و مطالب درسی کتاب‌های دوره دوم دبیرستان را به شیوه‌ای و با ضرب‌آهنگی مطلوب آموزش داده‌اند و در پایان هر قدم با طراحی تمرین‌های چهارگینه‌ای، امکان تکرار و مرور نکات آموزشی را برای دانش‌آموزان فراهم کرده‌اند. همچنین در انتهای هر چند قدم، تعداد زیادی تست‌های تالیفی و تست‌های نکوثره، سراسری با مفاهیم درسی وابسته به هم و مکمل یکدیگر آورده شده تا دانش‌آموزان کوشش با تجزیه و تحلیل این تست‌ها بتوانند توانایی و دانشی را که از طریق مطالعه درسنامه و حل مثال‌ها و تمرین‌ها به دست آورده‌اند، به طور حدی در محوک آزمون قرار دهند. پاسخ‌های تشریحی تمرین‌های پایان هر قدم و تست‌های مروری به طور مفصل همراه با توضیحات کافی و با نظری روان در بخش پاسخنامه در انتهای کتاب نگاشته شده است.

این ساختار به هم‌پیوسته و منسجم آموزشی به همراه دانش، هنر، تجربه و تلاش پیوسته همکاران ما در این واحد منجر به تولید کتاب‌هایی سده که رآن‌ها نکته ناگفته‌ای باقی نمانده است و بی‌شك در سال‌های پیش رو، این مجموعه کتاب‌ها تبدیل به اثاثه ماندگار در حوزه تالیف و تولید کتاب‌های کمک آموزشی خواهند شد.

مقدمهٔ مؤلف

تغییر کتاب‌های دوره دوم متوسطه و رویکرد جدید مؤلفین محترم کتاب‌های درس برای به روزرسانی اطلاعات علمی دانش‌آموزان منطبق بر معیارهای جهانی، باعث شد تا تألیف و تولید کتاب‌های کمک آموزشی جدید در همه دروس به وزیر درس مهم و نائب‌گذار زیست‌شناسی در رشته علوم تجربی به نیازی جدی بدل شود. برهمنی اساس، تألیف کتاب ۴۰ قدم زیست دهم با ساختاری نو مبتنی بر درسنامه‌های کامل و طراحی پرسش‌های چهارگزینه‌ای خلاقانه همراه با پاسخ‌های تشریحی مفصل و گویا، توسعه مدیریت تألیف انتشارات کلاغ سپید مهندس محمد صحت‌کار بر عهده من قرار گرفت. پشتونه من برای پذیرفتن نگارش این کتاب، سابقه ۴۰ ساله تدریس درس زیست‌شناسی در بهترین و معروف ترین مدارس و آموزشگاه‌های کنکور تهران و تألیف کتاب‌های متعدد در این سال‌ها است که اینک در قالب کتاب ۴۰ قدم زیست دهم، مبتلور و توسعه انتشارات کلاغ سپید منتشر شده است.

در نگارش این کتاب تلاش من برآن بوده که امریادگیری در کوتاه‌ترین زمان ممکن برای دانش‌آموزان و مخاطبان کتاب میسر شود و در این راستا ضمن حفظ ساختار ریزطبقه‌بندی شده و منظم «مجموعه کتاب‌ها» ۴۰ قدم، از زیاده‌گویی پرهیز شده و با تکیه بر نکات کلیدی و محوری، مفاهیم عمیق علم زیست‌شناسی، به ساده و روان با مخاطب در میان گذاشته شده است. پرسش‌های چهارگزینه‌ای این کتاب به بازیکن سوالات کنکورهای سراسری در سال‌های اخیر در سه محور اصلی سنجش قدرت حافظه، سطح‌دانش و فهم دانش زیست‌شناسی و استنباط مفاهیم علمی از متن درس به همراه سوالات ترکیبی، طراحی آنده‌اند تا یعنی کتاب منبعی کامل و جامع در راستای آماده سازی دانش‌آموزان برای شرکت در آزمون‌های آزمایش و کشوری باشد.

در پایان ضمن تشکر و سپاس از مدیریت متحتم انتشارات بین‌المللی گاج مهندس ابوالفضل جوکار بابت پشتیبانی‌های پیوسته و صبورانه در برجایان، ناله این کتاب، باید تاکید کنم که تولید این اثر بدون حمایت‌ها و راهنمایی‌های مداوم ایشان به هیچ وجه ممکن نبود. در مسیر تولید این کتاب از دانش، تجربه و زحمات خانم‌ها دکتر ژاله تحصیلی، دکتر ناصری، دکتر فاطمه وحیدی، دکتر حناهه تشکری در ویراستاری علمی کتاب و خانم‌ها زهرا آین پژوه و بهرامی، میری کارشناسان زیست‌شناسی و آقایان سعید ایران‌زاد، علیرضا شریفی و محمد جواد جلیل نسب، دانشجویان پژوهشگاه‌های تهران در بازخوانی من درسنامه‌ها و تست‌های تألیفی بهره بردند. هماهنگی با مدیریت تألیف انتشارات و پیگیری برای به انجام رسیدن تلاش‌های همه اعضای گروه تألیف، به عهده آقای ابوالفضل حاجی حیدر کارشناس زیست‌شناس بود که قطعاً تکمیل این پروژه بدون پیگیری‌های مجданه ایشان سخت‌تر و دشوارتر می‌شد. از همه این دوستان که با جدیت و پشتکار در اجرای این پروژه با من همکاری داشته‌اند نهایت تشکر را دارم.

تجربه تألیف کتاب در سال‌های گذشته به ما یادآوری می‌کند که تولید کتاب بدون خطأ، امری تقریباً محال است. از همه آموگاران، کارشناسان و استادی فرهیخته درس زیست‌شناسی فروتنانه درخواست می‌کنم که اشکالات احتمالی این کتاب را با مادر واحد تألیف انتشارات کلاغ سپید در میان بگذارند تا در چاپ‌های بعدی نسبت به تصحیح و ویرایش آن‌ها اقدام کنیم.

احمد آفاجان پور

فهرست

زیست‌شناسی دیروز، امروز و فردا

فصل ۱

- ۸ قدم ۱ رده‌بندی موجودات زنده
- ۱۴ قدم ۲ حیات
- ۲۰ قدم ۳ زیست‌شناسی در خدمت انسان

گوارش و جذب مواد

فصل ۲

- ۲۸ قدم ۴ مهم‌ترین مولکول‌های زیستی
- ۳۴ قدم ۵ گوارش
- ۴۰ قدم ۶ ورود مواد به باخته و خروج از آن
- ۴۶ قدم ۷ بافت‌های جانوری
- ۵۲ قدم ۸ سام‌تارو و آزاد لوله گوارش
- ۵۸ قدم ۹ گوارس درمه
- ۶۴ قدم ۱۰ لوزالمعده (شیر پانکراس)
- ۷۰ قدم ۱۱ جذب مواد و تنظیم فیتیت دستگاه گوارش
- ۷۶ قدم ۱۲ تنظیم فرایندهای گوارشی

تبادلات گازی

فصل ۳

- ۸۴ قدم ۱۳ سازوکار دستگاه تنفس در انسان
- ۹۰ قدم ۱۴ بخش مبادله‌ای
- ۹۶ قدم ۱۵ شش‌ها
- ۱۰۲ قدم ۱۶ حجم‌های تنفس
- ۱۰۸ قدم ۱۷ تنوع تبادلات گازی

گردش مواد در بدن

فصل ۴

- ۱۱۶ قدم ۱۸ قلب
- ۱۲۲ قدم ۱۹ ساختار بافتی قلب
- ۱۲۸ قدم ۲۰ بروندۀ قلبی

قدم ۲۱ رگ‌ها

قدم ۲۲ تبادل مواد در مویرگ‌ها

قدم ۲۳ خون

قدم ۲۴ یاخته‌های خونی قرمز (RBC)

قدم ۲۵ تنوع گردش مواد در جانداران

فصل ۵ تنظیم اسمزی و دفع مواد زائد

قدم ۲۶ هم‌ایستایی و کلیه‌ها

قدم ۲۷ گردیزه‌ها (نفرون‌ها)

قدم ۲۸ فرایند تشکیل ادرار و تخلیه آن

قدم ۲۹ تخلیه ادرار

قدم ۳۰ تنوع دفع و تنظیم اسمزی در جانداران

فصل ۶ یاخته‌های گیاه

قدم ۳۱ بروپاست

قدم ۳۲ کریچه (وازنل) ای برای ذخیره

قدم ۳۳ سامانه بافتی

قدم ۳۴ ساختار گیاهان

قدم ۳۵ رشد ریشه و ساقه در گیاهان نهانده

فصل ۷ جذب و انتقال مواد در گیاهان

قدم ۳۶ تغذیه گیاهی

قدم ۳۷ جانداران مؤثر در تغذیه گیاهی

قدم ۳۸ انتقال مواد در گیاهان

قدم ۳۹ تعریق

قدم ۴۰ تعریق

پاسخنامه

پاسخنامه تشریحی تمرین‌ها